

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ԴԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 2(5), 2020

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

«Գիտական Արցախ» պարբերականը պետք է www.elibrary.ru կայքում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

The «Scientific Artsakh» journal is posted on www.elibrary.ru website.

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных

Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (BAK RA).

Журнал «Научный Арцах» размещен на сайте www.elibrary.ru.

«ԱՐՑԱԽ» հրատ. – «ARTSAKH» Publ. – Изд. «АРЦАХ»
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2020

Տպագրվում է Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Համարը հրատարակության է երաշխավորել «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհուրդը

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՍԻՄՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեմինա ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անդամներ՝

Լենա ԱՄՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր (**Տառագոնա, Իսպանիա**)

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Խաչիկ ԳԱԼՍՏՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Վլադիսլավ ԳՐՈՒՉՂԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Կոստրոմա, ՌԴ**)

Գևորգ ԴՎՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Արման ԵՂԻՉԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Սեյրան ՉԱԶԱՐՅԱՆ, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մարել ժԵՅՍՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Օլտին, Լեհաստան**)

Նատայա ԿՈՎԿԵԼ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ (**Մինսկ, Բելառուս**)

Վալենտինա ԼԱՊԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Մոսկվա, ՌԴ**)

Օտտո ԼՈՒԻՏԵՐՅԱՆՂՏ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Համբուրգ, Գերմանիա**)

Ռուզաննա ՀԱԿՈԲՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Իրինա ՀԱՅՈՒԿ, փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ (**Լվով, Ուկրաինա**)

Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մուշեղ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գագիկ ԴԱՉԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Աշոտ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Էդիկ ՄԻՆԱՅՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ

Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Դոնի Ռոստով, ՌԴ**)

Գարիկ ԶԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Տիգրան ԶՈՉԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 2(5), 2020, Երևան, «ԱՐՑԱԽ» հրատարակչություն, 2020, 272 էջ:

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2020թ. 2-րդ (5-րդ) համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Բելառուսը, Դոնեցկի ժողովրդական Հանրապետությունը, Չինաստանը և Ռուսաստանի Դաշնությունը ներկայացնող մոտ երեք տասնյակ անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

The Issue is Recommended for Publication by the Editorial Council of the «Scientific Artsakh» Journal

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: **Aram SIMONYAN**, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member,
Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: **Avetik HARUTYUNYAN**, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: **Tehmina MARUTYAN**, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Lena ASRYAN, Doctor of History (**Tarragona, Spain**)
Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor
Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor
David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor
Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor
Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor
Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (**Kostroma, Russia**)
Julietta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor
Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Irina HAYUK, Ph.D in Philosophy, Associate Professor (**Lviv, Ukraine**)
Mushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor
Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Natalia KOVKEL, Ph.D in Law, Associate Professor (**Minsk, Belarus**)
Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (**Moscow, Russia**)
Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (**Hamburg, Germany**)
Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor
Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor
Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor
Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (**Rostov-on-Don, Russia**)
Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor
Seyran ZAKARYAN, Doctor of Philosophy, Professor
Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (**Olsztyn, Poland**)

Scientific Artsakh, № 2(5), 2020, Yerevan, «ARTSAKH» Publishing House, 2020, 272 pages.

The second (5th) issue of «Scientific Artsakh» journal 2020 comprises the scientific works of approximately 30 prominent and young scientists from Armenia, Artsakh, Belarus, China, Donetsk People's Republic and Russia on the topical issues of social sciences.

Номер рекомендован к публикации редакционным советом журнала «Научный Арцах»

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор
Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор
Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент
Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор
Лена АСРЯН, доктор исторических наук (Таррагона, Испания)
Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент
Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор
Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент
Ирина ГАЮК, кандидат философских наук, доцент (Львов, Украина)
Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
Джюльетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор
Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор
Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент
Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
Сейран ЗАКАРЯН, доктор философских наук, профессор
Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор
Наталья КОВКЕЛЬ, кандидат юридических наук, доцент (Минск, Беларусь)
Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор
Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор
Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор
Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент
Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор
Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор
Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 2(5), 2020, Ереван, Издательство «АРЦАХ», 2020, 272 страницы.

Во втором (5-ом) номере 2020 г. журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы около 30 выдающихся и молодых ученых из Армении, Арцаха, Беларуси, Донецкой Народной Республики, Китая и России, в которых исследуются актуальные вопросы общественных наук.

Աննա Միկոյան. Չարեհ Որբունու երկերի անձնանունների պոետիկան..... 147
Anna Mikoyan. The Poetics of Proper Names in Z. Vorbouni's Literary Works
Анна Микоян. Поэтика собственных имен в литературных произведениях З. Ворбуни

ԼՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, JOURNALISM, ЖУРНАЛИСТИКА

Արտյոմ Դերյագին. Հասարակական-քաղաքական հեռուստատեսության լսարանի պահանջմունքների ուսումնասիրությունը Շանթ, Արմենիա և Հ1 հեռուստաալիքներում..... 162
Artyom Deryagin. Research of the Audience Requirements of Public and Political TV on the Example of Most Acknowledged Armenian TV Channels.
Арте́м Де́рягин. Исследование требований аудитории общественно-политического телевидения на примере рейтинговых армянских телеканалов

ԱՐԿԵՍ, ИСКУССТВО, ART

Անի Սարգսյան. Չինական արվեստի աշխարհը կորոնավիրուսային համաճարակի արվեստի համատեքստում..... 173
Ani Margaryan. Chinese Art World in the Context of the Coronavirus Pandemic Art
Ани Маргарян. Китайский мир искусства в контексте искусства пандемии коронавируса

Նաիրա Մելիքյան. Կոնստանտին Օրբելյանի սիմֆոնիան..... 187
Naira Melikyan. Konstantin Orbelian's Symphony
Наира Меликян. Симфония Константина Орбеляна

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ECONOMICS, ЭКОНОМИКА

Սարիամ Ոսկանյան. Աղքատությունը և եկամուտների անհավասարությունը Հայաստանում..... 196
Mariam Voskanyan. Poverty and Inequality of Income in Armenia
Мариам Восканян. Бедность и неравенство доходов в Армении

Ֆլորա Սողոյան. Ինովացիոն քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման ուղիները զարգացող երկրներում (ՀՀ օրինակով)..... 203
Flora Soghoyan. Ways to Increase Innovation Policy Efficiency in Developing Countries (on the Example of RA)
Флора Со́гоян. Пути повышения эффективности инновационной политики в развивающихся странах (на примере РА)

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, PHILOSOPHY, ФИЛОСОФИЯ

Գևորգ Հակոբյան. Ճանաչման հիմնահարցը գիտական իմացության և իրավունքի ու քաղաքականության ոլորտներում..... 210
Gevorg Hakobyan. The Problem of Recognition in The Sphere of Scientific Knowledge, Law and Politics
Геворг А́копян. Проблема признания в сфере научного знания, права и политики

ՀՏԴ 338.2

ՖՆՈՐԱ ՍՈՐՈՅԱՆ

«Ամերիաբանկ» ՓԲԸ ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի կառավարման կենտրոնի մասնագետ, Երևանի պետական համալսարանի տնտեսագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտ, ք. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն Fsoghoyan@gmail.com

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել ինովացիոն պարզացման ներուժը Հայաստանի Հանրապետությունում, ինչպես նաև բացահայտել ինովացիոն գործունեության իրականացման խոչընդոտները հաղթահարելուն ուղղված համակարգային լուծումները պարզացող երկրների տնտեսական մոդելներում:

Հոդվածի արդիականությունը բխում է համաշխարհային ռեսուրսների սահմանափակությամբ պայմանավորված դրանց առավել արդյունավետ օգտագործման հրամայականից, ինչը համաշխարհային տնտեսության առջև ծառայած առաջնային հիմնախնդիրներից է:

Աշխատանքի իրականացման ընթացքում կիրառվել են համակարգային, տնտեսա-վիճակագրական վերլուծության, ինչպես նաև գործոնային, համեմատական ու մենագրային մեթոդները:

Հետազոտության արդյունքում հանգել ենք այն ելրակացության, որ ինովացիոն արդյունավետ քաղաքականության մշակումն ու կիրառումը կարևոր նախապայման է տնտեսական գործընթացների կազմակերպման արդյունավետության ապահովման, արտադրական ծախսերի նվազեցման և տնտեսական ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործման համար:

Վերոնշյալից ելնելով՝ առաջարկվում է նորագույն տեխնոլոգիաների կիրառման վրա հիմնված տնտեսության փոխակերպման մոդելի կառուցում՝ հիմքում ունենալով տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից ինովացիոն գործունեության իրականացման տեսլականը: Միևնույն ժամանակ շոշափելի արդյունքների հասնելու համար առաջարկել ենք տնտեսությունում իրականացնել համակարգային բարեփոխումներ, որոնք պետք է հիմնված լինեն պետական կառավարման մարմինների և գործարար սուբյեկտների սերտ համագործակցության վրա՝ ուղղելիզ ունենալով տեխնոլոգիապես պարզացած երկրներում ձևավորված փորձը:

Հիմնաբառեր՝ պարզացող երկրներ, ինովացիոն քաղաքականություն, տնտեսավարող սուբյեկտ, կրթություն, պետական կարգավորում, միջապգային փորձ, օտարերկրյա ներդրումներ:

** Հոդվածը ներկայացվել է 05.05.2020թ., գրախոսվել՝ 11.05.2020թ., տպագրության ընդունվել՝ 10.07.2020թ.:*

Ինովացիոն քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդիրները զարգացող երկրներում

Համաշխարհային տնտեսությունում ընդունված դասակարգմամբ՝ Հայաստանի Հանրապետությունը գտնվում է զարգացող երկրների շարքում, որոնք ընդհանուր առմամբ բնութագրվում են ոչ արդիական տնտեսությամբ և բնակչության ցածր կենսամակարդակով: Ի տարբերություն զարգացած երկրների՝ զարգացող երկրներում հիմնականում առկա են արտադրողականության ցածր և եկամուտների ոչ բավարար մակարդակներ, գործազրկության և արտագաղթի բարձր ցուցանիշներ, արտաքին պարտք/ՀՆԱ ոչ ցանկալի հարաբերակցություն, գնաճի դժվար կառավարելի տատանումներ, ինչպես նաև զարգացած երկրներից տնտեսական ընդգծված կախվածություն: Թեպետ զարգացող երկրներում բնակվում է աշխարհի բնակչության մոտ 85%-ը, և ստեղծվում է համաշխարհային համախառն ներքին արդյունքի գրեթե 47%-ը, հարկ է նշել, որ ինովացիաներին ուղղվող համաշխարհային ծախսումների (R&D expenses) մոտ 20%-ն է իրականացվում զարգացող երկրներում⁴⁶⁰: Այս փաստը վկայությունն է այն բանի, որ այդ երկրների տնտեսական զարգացման մոդելները դեռևս գտնվում են ձևավորման փուլերում, որոնք ռեսուրսների խիստ սահմանափակության պայմաններում փորձում են անցում կատարել տնտեսական միջոցների առավել արդյունավետ օգտագործման:

Չարգացող երկրներում տնտեսական ցանկացած գործունեություն նվազագույն ծախսերով իրականացնելու և դրա հետ կապված գործընթացները արդյունավետ կազմակերպելու հիմնախնդիրներն առանցքային են՝ ուղղորդված տնտեսական զարգացմանը խոչընդոտող մի շարք հանգամանքներով: Դրանք մասնավորապես պայմանավորված են համապատասխան ենթակառուցվածքների բացակայությամբ կամ թերզարգացվածությամբ, անհրաժեշտ ռեսուրսների անբավարարությամբ, կառավարման հետ կապված հիմնախնդիրներով և այլ ինստիտուցիոնալ ու տնտեսական սահմանափակումներով: Համաշխարհային մրցունակության զեկույցի համաձայն՝ տնտեսական գործունեության իրականացման հիմնական խոչընդոտները զարգացող երկրներում մասնավորապես պայմանավորված են պետական կառավարման ոչ բավարար արդյունավետությամբ, հարկային վարչարարության, տնտեսա-իրավական հարաբերությունների կարգավորման ոչ բավարար մակարդակներով, ինչպես նաև ֆինանսական ռեսուրսների հասանելիության դժվարամատչելիությամբ: Չարգացող երկրների տնտեսական զարգացման մոդելներին բնորոշ այս և նման այլ խոչընդոտները լուրջ սահմանափակումներ են հանդիսանում տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից գործընթացների արդյունավետ ու նվազագույն ծախսերով կազմակերպման ու կառավարման համար՝ նվազեցնելով այդ երկրներում տնտեսական զարգացման քաղաքականությունների իրականացման արդյունավետությունը: Միևնույն ժամանակ այդ խոչընդոտներն արգելք են կառավարման ու վերահսկողության գործուն մեխանիզմների միջոցով տնտեսական գործընթացների կարգավորման համար և նվազեցնում են կարգավորող ազդակների ազդեցության ուժը: Նշված հիմնախնդիրների լուծումը պահանջում է ոչ գծային մոտեցում, որի հիմքում պետք է դրված լինի «պետություն – կրթություն – գործարար» շղթայում գործող սուբյեկտների սերտ համագործակցությունը:

⁴⁶⁰ The World Bank, “Innovation Policy, a Guide for Developing Countries, p. 159.

Ինովացիոն քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման ուղիները զարգացող երկրներում

Համաշխարհային տնտեսությունում ինտեգրացիոն միտումների ուժգնացման պայմաններում տնտեսական առաջընթացն ուղղորդվում է զարգացած ու զարգացող երկրների փոխներգործությամբ, ինչի արդյունքում վերանում են աշխատուժի, կապիտալի և ֆինանսական միջոցների՝ դեպի առավել արդյունավետ օգտագործման ուղղությամբ շարժի հետ կապված սահմանափակումները: Այդ առումով հարկ է նշել, որ վերջին 30 տարիների ընթացքում միջազգային առևտրի ծավալները համաշխարհային ՀՆԱ-ի կառուցվածքում աճել են շուրջ 20 տոկոսային կետով՝ 2018 թվականի դրությամբ կազմելով համաշխարհային ՀՆԱ-ի մոտ 59 տոկոսը⁴⁶¹: Չարգացող երկրներն, ունենալով բնական ռեսուրսների զգալի պաշարներ և տնտեսական զարգացման լուրջ ներուժ, մշտապես գտնվել են զարգացած երկրների ուշադրության կենտրոնում, որոնք ներդրումային համալիր ծրագրերի միջոցով ներթափանցում են զարգացող երկրներ՝ իրականացնելով ակտիվ տնտեսական գործունեություն: Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ տնտեսության ժամանակակից ուղղությունների, ինչպես նաև ինովացիոն գործունեության զարգացման կարևորագույն ուղղություններից մեկը պետք է լինի միջազգային փորձի արդյունքների տեղայնացումը զարգացող երկրներում, ընդ որում՝ ակնհայտ է, որ այդ ուղղությամբ ցանկալի արդյունքները մեծապես կախված են միջազգային տնտեսական համագործակցությունից: Չարգացող երկրներում ինովացիոն արդյունավետ քաղաքականության իրականացումն առաջին հերթին պետք է պայմանավորված լինի սեփական գիտական ներուժի առավելագույն օգտագործմամբ, ինչպես նաև միջազգային փորձի տեղայնացմամբ: Բնականաբար, այդպիսի մոտեցումը կպահանջի համեմատաբար ավելի քիչ ռեսուրսներ, կլինի առավել նվազ ռիսկային, քան այդ ուղղությամբ Նոր մոդելների ստեղծումն ու փորձարկումն է: Բարենպաստ ներդրումային դաշտի ստեղծումը՝ ուղղված օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ծավալների աճի ապահովմանը, լավագույն մեկնարկն է այդ ուղղությամբ առաջընթաց ապահովելու գործում: Կարգավորող ու վերահսկող մարմինների կողմից իրականացվող միջոցառումներն ուղղված են ֆինանսական շուկաների ազատականացմանը, կապիտալի ազատ շարժի հետ կապված սահմանափակումների վերացմանը, ինչպես նաև դրանց կողմից տնտեսավարման ուղղությամբ բարենպաստ իրավական ու հարկային դաշտերի ստեղծումը մրցունակ պայմաններով օտարերկրյա ներդրումների ազատ ներթափանցման համար լավագույն խթաններն են: Հարկ է նաև նշել, որ միջազգային ֆինանսավորման ներգրավմամբ Նորարարական ծրագրերում ներդրումների իրականացումը կարող է ենթադրել արտաքին վերահսկողության բարձր մակարդակ, ուստիև՝ նվազագույնի համնող ծախսեր ու կորուստներ, արդյունքում՝ ներդրումային ծրագրի օպտիմալ հետզման ժամկետ և բարձր եկամտաբերություն: Ֆինանսավորման տեսանկյունից ինովացիոն ծրագրերը, լինելով համեմատաբար բարձր ռիսկային, սովորաբար դուրս են մնում բանկերի և ավանդական այլ ֆինանսական կազմակերպությունների թիրախային վարկավորման ծրագրերից: Ուստի այս առումով հատկապես կարևորվում է ներդրումային բարենպաստ պայմանների ստեղծումն օտարերկրյա վենչուրային կազմակերպությունների համար (venture capitalists), որոնք նպատակաուղղված ներդրումներ են իրականացնում սկսնակ և համեմատաբար բարձր ռիսկային ներդրումային ծրագրերում: Այդ առումով բարձր եկամտաբերություն հետապնդող, ուստիև բարձր ռիսկային ծրագրերում ներդրումներ իրականացնող կազմակերպությունները, հետամուտ լինելով շահութաբերության միջինից բարձր մակարդակի ապահովմանը, կարող են ֆինանսավորման լավագույն աղբյուր

⁴⁶¹ **Trade % of GDP**, World Bank National Accounts Data and OECD National Accounts Data Files, <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS> ; last visit – 11 May, 2020.

հանդիսանալ Նորարարական ներդրումային ծրագրերի իրականացման գործում: Կենչուրային կապիտալի ներգրավման բարդությունները հանրապետությունում հիմնականում պայմանավորված են առևտրայնացման ներուժ ունեցող գիտական գաղափարների ոչ բավարար ներհոսքով, շուկայի պահանջների ոչ բավարար ըմբռնումով, ինչպես նաև սկսնակ կազմակերպությունների՝ միջազգային խմբերից հեռու գտնվելու հանգամանքով:

Ինովացիոն զարգացման ուղին հարթելու նկատառումներ հետապնդող զարգացող երկրներից շատերը, այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետությունը, նաև և առաջ պետք է հետամուտ լինեն միջազգային ստանդարտների պահանջներին համապատասխան մրցունակ մասնագետների պատրաստմանը: Բարձրորակ մասնագետների սակավությունը, որը բնորոշ է զարգացող երկրներից շատերին, մասնավորապես բխում է կրթական համակարգի ոչ բավարար զարգացվածությունից, ինչպես նաև մրցունակ մասնագետների զգալի արտահոսքից՝ պայմանավորված միջազգային շուկայի համեմատ ոլորտում ոչ մրցունակ վարձատրությամբ: Չարգացման բարձր մակարդակ ունեցող երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ Նորարարական համակարգերի ներդրումը և արդյունավետ ինովացիոն քաղաքականության վարումը նախնառաջ պետք է ենթադրի կրթական համակարգի բարելավում ու գիտելիքահենք տնտեսության ձևավորում: Մարդկային կապիտալի՝ տնտեսության արդի ուղղությունների հետ համահունչ զարգացումը մեծապես կարող է նպաստել տնտեսավարման գործընթացներում առկա խնդիրների լուծման արդյունավետ ուղիների բացահայտմանը, ինչպես նաև աշխատանքային ռեսուրսների՝ իրական հատվածի կարիքներին համապատասխան ձևավորմանն ու տեղաբաշխմանը: Չարգացած երկրներում բարձրագույն կրթական հաստատությունները լայնորեն ներգրավված են իրական բիզնես խնդիրների լուծման գործընթացներում, ինչը հնարավորություն է տալիս մեծապես նպաստելու տնտեսավարող սուբյեկտների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը: Գիտակրթական ու գործարար օղակների միջև արդյունավետ համագործակցությունը զարգացած երկրներում դարձել է իրական պահանջարկի բավարարմանն ուղղված Նորարարական լուծումների բացահայտման լավագույն ուղիներից մեկը: Միևնույն ժամանակ նման համագործակցությունը արդյունավետ ձևով խթանում է պահանջվող հմտություններով աշխատուժի ձևավորման հիմնախնդրի լուծումը՝ արդյունքում նպաստելով կառուցվածքային գործազրկության մակարդակի կրճատմանը: Այլ կերպ ասած՝ գործարար միջավայրի հետ արդյունավետ համագործակցությունը գիտակրթական ոլորտում բուռն զարգացման նախադրյալներ կարող է ստեղծել կրթական այն ուղղությունների համար, որոնք լավագույն ձևով են իրականացնում գործարար միջավայրի պահանջներին բավարարող հմտություններով մասնագետների պատրաստումը: Ավանհայտ է, որ գիտական համայնքի ու գործարար աշխարհի միջև սերտ համագործակցությունը կարևոր երաշխիք է ինովացիոն գործունեության խթանման և ժամանակակից տեխնոլոգիաների մշակմանն ու ներդրման համար: Այդ իսկ պատճառով տեխնոլոգիապես առաջատար երկրներում գիտական ու տեխնոլոգիական զարգացումը մշտապես գտնվում է ուշադրության կենտրոնում՝ կրթական ու գիտահետազոտական աշխատանքների համար հատկացնելով լուրջ ֆինանսական միջոցներ: 2018 թվականի դրությամբ գիտակրթական գործունեության ֆինանսավորման ուղղությամբ պետական ծախսումների ծավալը ԵՄ-ում կազմել է ՀՆԱ-ի 4.6%-ը⁴⁶²: Համեմատության համար նշենք, որ Հայաստանի Հանրապետությունում 2018 թվականի դրությամբ կրթության ֆինանսավորման ուղղությամբ իրականացվել են մոտ 122 միլիարդ դրամի ծախսումներ, որը կազմել է պետական բյուջեի ծախսերի մոտ 8%-ը

⁴⁶² Government Expenditure on Education, total (% of GDP); Eurostat Statistics Explained;

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_expenditure_on_education;

last visit – 17 May, 2020

(ՀՆԱ-ի 2.1%-ը)⁴⁶³, մինչդեռ զարգացած երկրներում ցուցանիշը միջինում գերազանցում է 4.5-5%-ը: Վերոգրյալը փաստում է, որ զարգացող երկրների տնտեսություններում ինովացիոն գործունեությունը խթանելու և այդ ուղղությամբ ցանկալի արդյունքների հասնելու համար առաջնայինը պետք է դառնա գիտության ֆինանսավորումը և ներդրումների ուղղումը կրթական ու գիտահետազոտական, հատկապես նորարարական տեխնոլոգիաների ոլորտ: Միևնույն ժամանակ զարգացող երկրների տնտեսություններին բնորոշ առանձնահատկություններով հանդերձ՝ Հայաստանի Հանրապետությունը տիրապետում է մասնագիտական բարձր պատրաստվածություն ունեցող աշխատանքային ռեսուրսների, ինչպես նաև ունի տեղեկատվական և բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտը զարգացնելու և ընդլայնելու հսկայական ներուժ: 2018 թվականի դրությամբ Հայաստանի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և հեռահաղորդակցության ոլորտում զբաղվածների թիվը հասել է մոտ 20,000-ի, ինչը մոտ 27%-ով գերազանցում է ցուցանիշի նախորդ տարվա մակարդակը⁴⁶⁴: Ընդ որում՝ կանխատեսվում է, որ, եթե SS ոլորտը համալրող աշխատուժի վերջին 10 տարիների միտումը պահպանվի, ապա 2030 թվականին ոլորտի համախառն հասույթը կաճի 3.5 անգամ՝ հասնելով 2.6 միլիարդ ԱՄՆ դոլարի⁴⁶⁵: Եվ չնայած այն հանգամանքին, որ ինովացիոն ծախսումները (R&D expenses) 2018 թվականի դրությամբ կազմել են Հայաստանի ՀՆԱ-ի ընդամենը 0.3%-ը, բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտը հանրապետությունում ունի զարգացման հսկայական ներուժ և կարող է մեծ ներդրում ունենալ Հայաստանի տնտեսության աճի և զարգացման գործում⁴⁶⁶: Չարգացման այդ հնարավորությունների արդյունավետ օգտագործումը և ճիշտ կառավարումը երկրի տնտեսական զարգացման համատեքստում կարող են լուրջ խթան հանդիսանալ առկա ռեսուրսների առավել նպատակային օգտագործման և միջազգային տնտեսական հարաբերություններում մրցակցային առավելությունների ձեռքբերման համար: Կարելի է ենթադրել, որ տնտեսական հարաբերությունների՝ այս ուղղությամբ ձևավորումն ու զարգացումը երկրի տնտեսության զարգացման ինովացիոն մոդելի սաղմավորման, ինչպես նաև աշխատանքի արտադրողականության և միջազգային շուկաներում ազգային մրցունակության բարձրացման հզոր խթաններ են:

Ինովացիոն զարգացման առանցքային ուղղություններից հաջորդն ինովացիոն զարգացման ուղղությամբ բարենպաստ պայմանների ստեղծումն է, ինչը, անշուշտ, կնպաստի տնտեսավարող սուբյեկտների նորարարական ծախսումների ընդլայնմանը: Ինովացիոն քաղաքականության՝ այս ուղղությամբ բարելավման համատեքստում չափազանց մեծ է պետական կառավարման մարմինների դերը, որոնց նպատակաուղղված գործունեությամբ է պայմանավորված այդ քաղաքականության իրականացման արդյունավետությունը: Կարևոր է նշել, որ տնտեսավարող սուբյեկտների նորարարական ծախսումների ընդլայնման գործում կարգավորող ու վերահսկող մարմինների դերը հատկապես պետք է լինի տնտեսական հարաբերություններում մրցակցային դաշտի ստեղծումը, այն է՝ խթանվի նոր տնտեսավարող սուբյեկտների մուտքը տնտեսության տվյալ ոլորտ, իսկ գործողների համար սահմանվեն հավասար

⁴⁶³ Պետական Ֆինանսների հիմնական ցուցանիշներ, ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերն ըստ ծախսերի գործառնական դասակարգման խմբերի, ՀՀ վիճակագրական կոմիտե: https://armstatbank.am/pxweb/hy/ArmStatBank/ArmStatBank_1%20Economy%20and%20finance_14%20Government%20Finances/EF-GF-3-2018.px/?rxid=c9d15bb6-3d3b-4418-b16e-619902e10c86, վերջին այցելությունը՝ մայիսի 11, 2020 թ.:

⁴⁶⁴ **Ձեռնարկությունների Ինկուբատոր Հիմնադրամ**, «Հայաստանում Տեղեկատվական և հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների ոլորտի հետազոտություն, 2018», էջ 37:

⁴⁶⁵ **EV Consulting**, Հայաստանի Ազգային Սրբունակության զեկույց, 2019 «Աշխատատեղերի ապագան Հայաստանում», էջ 65:

⁴⁶⁶ **K. Schwab**, The World Economic Forum, The Global Competitiveness Report, 2018, p. 73.

մրցակցային պայմաններ: Մրցակցային խիստ պայմաններում, երբ գոյատևման հիմնական նախապայմանը կղառնա ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործման ուղիների բացահայտման միջոցով մրցակցային առավելության ձեռքբերումը, մրցակից տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից նորարարություններին ուղղված ծախսումների կատարումը կղառնա անխուսափելի: Արդյունքում ինովացիոն գործունեությամբ զբաղվող տնտեսավարող սուբյեկտները հնարավորություն կունենան առաջ անցնել մրցակիցներից, նորարարական լուծումներով ձեռք բերել նոր հաճախորդներ՝ շուկայից դուրս մղելով ոչ արդյունավետ գործող տնտեսավարող սուբյեկտներին:

WAYS TO INCREASE INNOVATION POLICY EFFICIENCY IN DEVELOPING COUNTRIES (ON THE EXAMPLE OF RA)

FLORA SOGHOYAN

*«Ameriabank» CJSC, Capital Management Center,
Specialist of Assets, Liabilities;*

*Yerevan State University, Faculty of Economics, Ph.D Student,
Yerevan, Republic of Armenia*

The purpose of this article is to explore the potential of innovation development in the Republic of Armenia, as well as to identify systemic solutions to overcome the barriers to the implementation of innovative activities in the economic models of developing countries.

The urgency of the analysis stems from the imperative of their more efficient use due to the limited global resources, which is one of the priority issues facing the world economy.

Systematic, economic-statistical analysis, as well as factor, comparative and monographic methods were used while performing the research.

The research concluded that the development and implementation of an effective innovation policy is a precondition for ensuring the efficiency of the organization of economic processes, reducing production costs and more efficient use of economic resources.

Based on the above, it is proposed to build a model of economic transformation with the use of the latest technologies. At the same time, in order to achieve tangible results, it is proposed to implement systemic reforms in the economy, which should be based on close cooperation between government agencies and business entities, guided by the experience gained in technologically advanced countries.

Key words: *developing countries, innovation policy, business, education, state, regulation, efficiency, international experience, foreign investments.*

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԿՆ SCIENTIFIC ARTS AKH НАУЧНЫЙ АРЦАХ № 2(5), 2020

**ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ
ПОЛИТИКИ В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ
(НА ПРИМЕРЕ РА)**

ФЛОРА СОГОЯН

*специалист центра управления активами, обязательствами и
капиталом ЗАО «Америабанк»;
аспирант экономического факультета
Ереванского государственного университета,
г. Ереван, Республика Армения*

Целью статьи является изучение потенциала инновационного развития в Республике Армения, а также выявление системных решений для преодоления препятствий на пути реализации инновационной деятельности в экономических моделях развивающихся стран.

Актуальность анализа обусловлена необходимостью их более эффективного использования в связи с ограниченными глобальными ресурсами, что является одной из приоритетных проблем, стоящих перед мировой экономикой.

В работе использованы системный, экономико-статистический анализ, а также факторный, сравнительный и монографический методы.

В результате проведенного исследования автор пришел к выводу, что разработка и реализация эффективной инновационной политики является предварительным условием обеспечения эффективности организации экономических процессов, снижения себестоимости продукции и более эффективного использования экономических ресурсов.

Исходя из вышеизложенного, предлагается создать модель экономических преобразований, основанную на использовании новейших технологий и на видении экономических субъектов для реализации инновационной деятельности. В то же время для достижения ощутимых результатов предлагается провести системные реформы в экономике, которые должны основываться на тесном сотрудничестве между государственными органами и субъектами предпринимательской деятельности и опираться на опыт, накопленный в технологически развитых странах.

Ключевые слова: *Развивающиеся страны, инновационная политика, хозяйствующий субъект, образование, государственное регулирование, международный опыт, иностранные инвестиции.*